

ВИДАВНИЧА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ІСТОРІЇ РОБА СКОТТОНА «БАРАНЧИК РАССЕЛ І РІЗДВЯНЕ ДИВО»)

Ірина ТКАЧЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто особливості україномовної видавничої інтерпретації історії Роба Скоттона «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво» («Видавництво Старого Лева», 2014).

Ключові слова: перекладне видання, видання для дітей, видавничі інтерпретації, «Видавництво Старого Лева», Роб Скоттон, «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво».

The paper investigates the peculiarities of Ukrainian publishing interpretation of the story «Russell's Christmas Magic» written by Rob Scotton (The Old Lion Publishing House (Vydavnytstvo Staroho Leva), 2014).

Key words: translated edition, edition for children, publishing interpretation, Rob Scotton, «Russell's Christmas Magic».

Перекладні видання займають питому нішу у структурі серйозних українських видавництв («Видавництво Старого Лева», «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Навчальна книга-Богдан», «Веселка», «Перо», «Mikko» тощо). Це зумовлено потужною перекладною практикою українського дитячого книговидавництва. Книгознавці наголошують, що «виданням перекладів дитячої літератури завжди приписувалася особлива функція – популяризувати найкращі взірці фольклору різних народів, твори талановитих письменників, що увійшли до так званої світової скарбниці дитячої літератури, і, врешті-решт, відкривати для юного читача інші національні культури з їхніми ідеалами, цінностями, знаннями, сприяючи в такий спосіб культурному діалогу між народами і соціумами, виховуючи змалку міжетнічну толерантність» [3, с. 228]. Це загальноприйнятий факт, який ще вписується в сучасні ринкові умови книговидавництва.

Сучасна перекладна практика видань для дітей демонструє активний пошук видавництвами ще незаповнених ніш, цікавих авторів та ілюстраторів, які б отримали читацький резонанс.

Перекладна книжка – це дороге задоволення, яке вимагає серйозних інвестицій, тому видавець обережно ставиться до вибору автора і тексту, аби маркетингова цінність видання могла підвищити рентабельність видавничого проекту.

Експерт з дитячого книговидавництва Емілія Огар акцентує на важливості системних досліджень перекладних видань для дітей, які часто залишаються на маргінесі книгознавства: «Основна увага фахівців традиційно прикута до інтелектуальної наукової та художньої літератури, дитяча ж перекладена книга в цьому дискурсі згадується лише принагідно. Проблеми перекладу розглядаються здебільшого у перекладознавчому аспекті» [3, с. 229].

Отож актуальність статті зумовлена відсутністю системних книгознавчих досліджень україномовних видавничих інтерпретацій відомого у світі дитячого автора-ілюстратора Роба Скоттона [9]. Одна із книг серії про баранчика Рассела Роба Скоттона «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво», яка з'явилася у «Видавництві Старого Лева», є першим україномовним

перекладом (книга входить до серії «Сплет+Рассел», автором оригінальних текстів є Роб Скоттон).

Дитяча перекладна книга є цікавим об'єктом вивчення з багатьох позицій, а для нашого дослідження обрана тема передбачає конкретну мету – здійснити кваліфікований аналіз (якість видання) особливостей україномовної видавничої інтерпретації культової книги англійського письменника-ілюстратора Роба Скоттона «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво» [5]. Предмет дослідження – особливості видавничої інтерпретації видання.

Перекладне видання цікавить нас передусім в контексті якості видавничої інтерпретації англomовного видання в україномовний аналог. Якість видання є ключовим фактором, який забезпечує реалізацію функціонально-комунікативного потенціалу книги, її здатності задовольняти читачькі потреби сучасного українського читача, а відтак – забезпечує її рентабельність, що в контексті економічних викликів сьогодення є важливим. З'ясування цих показників є завданнями, що забезпечать реалізацію поставленої мети.

Видання, обране для аналізу, є особливим: *по-перше*, оригінал здобув визнання відразу після перших історій Роба Скоттона про баранчика Рассела (успішність ідеї зробила проект рентабельним), на батьківщині автора (Англія) серія є визнаним бестселером і супроводжується мільйонними тиражами листівок, ілюстрованими за мотивами книг про Рассела та кота Сплета (закономірно, що «Видавництво Старого Лева» керувалося цими критеріями для вибору видання для перекладу, крім того актуальним є образ головного героя – художні версифікації образу баранчика в цьому році вирізняються активністю видавництв та ілюстраторів); *по-друге*, текст та ілюстрації книги належать Робу Скоттону – яскравий приклад системного художнього бачення автора. Зазначимо, що видання анонсувалося видавництвом ще з осені і вже до нового року перший наклад (2000 примірників) було продано («Познайомившись із Расселом, ви вже ніколи його не забудете, – цей кучерявий баранчик не залишає байдужими ні дітей, ні дорослих») [5, с. 2]. Крім того, україномовна книга «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво» потрапила в Топ-10 найкращих новорічно-різдвяних книг у 2014 році.

Ключовою при підготовці перекладного видання є проблема асиміляції оригінального твору до нового мовного та культурного середовища. Аналізоване видання має характерну особливість – ілюстрації домінують над текстом, якщо вимірювати текстову частину кількісно, то в середньому на одній сторінці буде 2-3 коротких або нерозгорнутих речень, простих за структурою (нагадаємо, що видання розраховане на молодший шкільний вік).

Цікавою і маркетингово вигідною видається ідея видати двомовне видання (мовою оригіналу та український переклад), що значно посилює б навчальну, розвивальну та пізнавальну складову читання книги «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво». Англomовна версія історії про Рассела є змістово доступною. Особливість морфології дитячої книги полягає в її комунікативності. Ця доступність (за умови, якщо батьки можуть не тільки прочитати англійською мовою, а й запропонувати більш-менш якісний переклад) забезпечує додаткові можливості для розвитку дитини. Якщо розглядати перспективи видавничої інтерпретації цього проекту, то такий різновид видавничої модифікації може бути успішним.

Декілька коментарів щодо якості адаптації перекладу історії про баранчика Рассела на прикладі найцікавіших фрагментів тексту. Початок історії має епічний характер: «Twas the night before Christmas in Frogbottom Field. Not a creature was stirring» [8]. Художній переклад, запропонований Катериною Міхаліциною, наближений до тексту і звучить так: «На Жаболуках настала ніч перед Різдвом. Усе живе тихо спало» [5, с. 6]. *Жаболуки* – вдала художня інтерпретація назви місця *Frogbottom Field*, де живе казковий персонаж Рассел. Лексема *bottom* у семантичній зв'язці з лексемою *field* могла б інтерпретуватися в різні назви (наприклад, Жаб'ячі луки, Жаб'яче поле чи дно), проте кінцевий результат – цікава казкова назва, яка органічно входить в ментальну і мовну картину світу маленького українця.

Контент-аналіз тексту перекладу свідчить про увагу перекладача до лексико-семантичних деталей: власних назв, назв на означення предметів та процесів (*Firefly Wood* – Світлячковий ліс, *Dasher* – Бистроногий, *Vixen* – з англ. *мигера*, але інтерпретація перекладача – Лиска тощо).

«На відміну від перекладачів літератури для дорослих, перекладач дитячої літератури має більші привілеї у ставленні до тексту. Йому дозволено маніпулювати текстом у різний спосіб, змінюючи, збільшуючи чи скорочуючи його» [Цит. за: 3, с. 230-231]. Пам'ятаючи, що характер адаптаційних маніпуляцій залежить від урахування рецептивних можливостей юного читача, фонових знань, перекладач професійно збалансував лексико-семантичний образ книги, що забезпечило культуру перекладу аналізованої книги. Наприклад, у російській версії книги Роба Скоттона «Splat the Cat» ім'я чудернацького кота Splat трансформується в ім'я Шмяк (видавництво «Клевер Медиа Групп»), а українське видавництво («Видавництво Старого Лева») залишає варіант Сплет [1].

«Перекладач має володіти артистизмом перевтілення – без цього уміння на папері стоятимуть ряди бездушних словосполук» [4, с.11], – зазначають практики перекладу. Відчуття

артистизму перекладача аналізованої книги з'являється в процесі читання, комунікації з персонажами та автором. Позитивним є той факт, що україномовне видання є оригінальним, а не сурогатним, як це часто буває у сучасній видавничій практиці (коли українськомовний переклад здійснюється не з текстового оригіналу видання, а з російського перекладу).

Візуальний образ різдвяної книги Роба Скоттона надзвичайно яскравий і самобутній. Логічним видається, за умови купівлі авторських прав на переклад, повне наслідування «Видавництвом Старого Лева» графічної концепції оригіналу. Тільки типографічними засобами (проте дуже наближеними до оригіналу шрифтового оформлення тексту) дизайнери змінили шрифтовий образ книги.

Архітектонічно книга має оригінальну модель: структурно окремі сторінки нагадують квести, які передають динаміку сюжету та захоплюють маленьких читачів. Прикметно, що у виданні відсутні колонцифри (і в оригіналі теж), що пояснюється творчою манерою автора та ідіостильовими якостями книжкової серії про Рассела. Ілюстраційно-архітектонічна модель аналізованого видання вирадно реалізовує не тільки естетичну, а й комунікативну функцію. Домінування зображень у книзі зараховує його до зображально-текстових, проте характер співіснування зображень та тексту дозволяє уточнити типологічну приналежність до метажанрових видань. Ця якість, окрім підвищення функціональності та конкурентоспроможності видання, розширює і читачку аудиторію, здобуваючи ще одну категорію читачів – дорослих (так звані *kiddult* чи *crossover fiction*). Така подвійна адресність з'являється, коли наявна професійно продумана рецептивна модель видання (не тексту чи ілюстрацій, окремо взятих, а їх синтезу в книзі як системи). Енергетика родинного читання і наближення читачів до автора відбувається і через присвяту книги: «Мій родині і вашій» [5].

Розглядаючи дитячу книгу як соціокультурний феномен, Е. Огар увиразнює один важливий аспект функціонування дитячої книги: «Ще однією особливістю дитячої літературно-видавничої комунікації є те, що, крім автора й видавця, у ній беруть участь посередники, а саме – педагоги, бібліотекарі, експерти (науковців і критики) – організатори дитячого читання, не виробляючи видавничий продукт, вони, однак, активно впливають на вибір дитиною та/чи її батьками об'єкта читання, уможливають безпосередню комунікацію між авторським текстом, втіленим у видавничу форму, з потенційною аудиторією...» [3, с. 100-101]. Квалілогічний аналіз видання «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво» доводить, що видавництвом був зроблений успішний вибір автора та книги для перекладу: художня цінність тексту (аксіологічна основа історії про баранчика Рассела побудована на вірі в диво, бажанні пізнавати світ та цінувати те, що маєш, допомагати та радіти кожному дню тощо), ілюстраційна самодостатність, естетична виразність книги та персонажів, відповідність віковим та психологічним особливостям цільової аудиторії, універсальність трансльованих цінностей та авторської візії світу слугують тими чинниками, які роблять цей видавничий проєкт успішним з комерційних позицій і соціально значущим водночас. Навіть цінова політика оригінального (150 грн) та перекладного видання (55 грн) демонструє результативність художньо-видавничої комунікації (найперше – це доступність книги для читачів, адже оригінальне видання Робба Скоттона в Україні фактично неможливо купити).

Якщо розуміти видавничу інтерпретацію перекладеного твору як таку, що подібна до інтерпретації у музичному чи театральному мистецтві, де оригінальний твір може виконуватися у різних варіаціях залежно від бачення диригента, режисера тощо, тоді книга «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво» львівського видавництва не зазнала істотних художньо-видавничих варіацій чи модифікацій (про можливі маркетингові варіації ідеї ми зазначили вище), крім зміни окремих структурних частин – в оригінальному виданні є *front flap* та *back flap*, які в україномовному перекладі видозмінюються (абсолютно в іншому дизайнерському рішенні, текст-анотація завершується на білому фоні перед титулом), а форзац з інформацією про автора зникає.

Це якщо розглядати проєкт суто у формальних показниках видавничої інтерпретації. Але особливості перекладу тексту свідчать про професійність перекладача та редактора (власне, це вияв іншої складової видавничої інтерпретації – перекладацької та ректорської), адже якість художнього світу, який моделюється у свідомості та творчій уяві читача цієї книги, висока. Звичайно, можна припустити, що в межах ліцензії на перекладне видання, видавництву не можна змінювати оригінальний образ книги, тоді залишається інтерпретувати тільки текст або формат – цікавий варіант зміни формату від великоформатного (70x108/8) до кишенькових, що ніяк не позначилося б на якості друку і читання (такий формат легше транспортувати на прогулянку з дитиною чи в подорожах).

Перекладна історія книг Роба Скоттона в Україні тільки розпочалася. У Росії тільки спеціалізоване на дитячій літературі видавництво «Розовый жираф» видало дві історії про Рассела («Рассел не спит» та «Рассел и сокровища лягушачьего болота»). Тож українські читачі отримують можливість читати ексклюзивні україномовні переклади культового автора-ілюстратора Роба Скоттона. Логічним є очікування появи інших книг із серії про баранчика

Рассела, який успішно здобув прихильність українських читачів, і ця поява анонсується на форзаці старолєвівського видання «Баранчик Рассел і Різдвяне Диво».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Видавництво Старого Лева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://starylev.com.ua/>
2. Гавенко С., Мельников О. Оцінка якості поліграфічної продукції [Текст] / С. Гавенко Мельников О. – Львів, 2000. – 120 с.
3. Огар Е. І. Дитяча книга в українському соціумі (досвід перехідної доби) : монографія [Текст] / Емілія Огар. – Львів : Світ, 2012. – 320 с.
4. Петро Засенко: «Поети завжди втручалися в життя, аби його перебудувати» (Інтерв'ю Наталі Поклад з Петром Засенком) [Текст] // Слово Просвіти. – 2007. – 8-14 березня. – С. 10-11.
5. Скоттон Роб. Баранчик Рассел і Різдвяне Диво [Текст] / Роб Скоттон ; перекл. Катерини Міхаліциної. – Видавництво Старого Лева : Львів, 2014. – 40 с.
6. Соболевська Ю. Книжка про читання [Текст] / Юстина Соболевська ; перекл. Андрія Бондаря ; наук. редактор, автор перед. і коментарів Емілія Огар. – Видавництво Старого Лева : Львів, 2014. – 176 с.
7. Теремко В. Видавництво-XXI. Виклики і стратегії : монографія [Текст] / Василь Теремко. – К. : Академвидав, 2012. – 328 с.
8. Scotton Rob. Russell's Christmas Magic / Rob Scotton. – HarperCollins Publishers Limited, 2007. – 32 с. – Режим доступу до електронної версії : http://www.amazon.com/Russells-Christmas-Magic-Rob-Scotton/dp/0060598549#reader_0060598549
9. Scotton Rob [Офіційний сайт Робіа Скоттона]. – Режим доступу : <http://www.robscotton.com>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Ткаченко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри видавничої справи та редагування Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, старший науковий співробітник НДЧ «Системологічна теорія літературного твору та методологія його аналізу з рецептивних позицій».

Наукові інтереси: видавничі інтерпретації тексту, рецептивна поетика, кваліологія видання.